

Motion till riksdagen

1988/89:N375

av Alf Wennerfors (m)

Åtgärder för ett spritt enskilt ägande

Ett samhälle med fria medborgare och en fri ekonomi är den samhällsform där människors initiativkraft och ansvarstagande bäst kommer till uttryck. Ett viktigt mål för moderat politik är därför att stödja den personliga, direkta äganderätten genom frivilligt och individuellt sparande.

Den enskilda människans trygghet, valfrihet och oberoende ökar om hon genom ett eget sparande får del i vårt lands växande välstånd, t.ex. som delägare i vårt näringsliv och ägare till sin bostad.

För fortsatt ekonomisk tillväxt och fortsatta framsteg krävs ett ökat sparande. Men att öka det offentliga sparandet löser inte vårt lands problem. Det konserverar enbart nuvarande maktförhållanden och medverkar till en stagnerande ekonomi i stället för att stimulera förnyelse, utveckling och initiativkraft.

På samma sätt som statlig eller facklig förmögenhetskonzentration strider mot målsättningen för ägandet gäller detta även mycket stora privata förmögenheter. Enligt min uppfattning kan den enskildes frihet och oberoende försvagas om småspararnas ägarinnehav är obetydligt jämfört med ett fåtal stora privata förmögenheter. Därför bör ägandet spridas till alla medborgare. En politik bör sikta på att reducera ojämnheter i förmögenhetsinnehav. Detta bör ske genom förändringar i den fortsatta ökningen av hushållens tillgångar. För att bidra till denna utveckling bör stat och kommun skapa gynnsammare villkor för enskild kapitalbildning och ägande upp till en viss nivå.

I en rad moderata motioner aktualiseras olika förslag för att stödja enskilt ägande. Denna motion kommer att inriktas på några delområden.

Aktiesparande

Aktieinnehavets fördelning är en vital fråga för en politik som syftar till en ökning och spridning av det enskilda ägandet. Den är väsentlig ur den enskilda aktiespararens synpunkt, eftersom sparande i aktier ger en direkt ägandel i näringslivet. Villkoren för enskilt aktiesparande har dessutom mycket stor betydelse för näringslivets tillgång på riskvilligt kapital, vilket är en avgörande fråga för dess framtida konkurrenskraft och expansion.

Regeringen har i proposition 1988/89:71 föreslagit drastiska förändringar i beskattningen av enskilda människors aktiesparande. I propositionen föreslås att enbart 40 % av förluster på s.k. aktiebeskattade tillgångar får dras av mot vinster, medan däremot 100 % av vinsterna ska tas upp till beskattning.

Förslaget har varken varit föremål för ingående beredning, remissbehandling eller debatt. I propositionen saknas därför en redogörelse för konsekvenserna av förslaget för den enskilda aktiespararen.

Antag att en person under ett år har såväl reavinster som reaförluster på aktievinstbeskattade tillgångar på vardera 10 000 kr. Med de gamla reglerna kvittades vinsterna mot förlusterna och skatten blev noll. Med de nya reglerna blir det bara möjligt att dra av 40 % av förlusterna dvs. 4 000 kr. mot vinsterna. Kvar att beskatta blir 6 000 kr. Med 50 % marginalsatt blir skatten 3 000 kr.

Antag att en annan person under ett år hade reavinster på 5 000 kr. och förluster på 10 000 kr. 40 % av förlusten dvs. 4 000 kr. blir avdragsgilla mot vinsterna. Slutresultatet blir en skatt på 500 kr. trots att personen på affärerna förlorat 10 000 kr.

Förslaget i propositionen har uppenbarligen allvarliga brister och bör därför avslås.

Den framtida kapitalbeskattningen

Den statliga utredningen om en reformerad inkomstbeskattning (RINKen) har bl. a. till uppgift att göra en översyn och lämna förslag till utformningen av den framtida kapitalbeskattningen. Tidningsuppgifter under hösten 1988 gjorde gällande att utredningen överväger att föreslå införandet av en s.k. portföljmetod för beskattning av aktievinstbeskattade tillgångar.

Innan utredningen presenterat sitt förslag är det inte möjligt att ta ställning till dess förslag. Däremot är det angeläget att redan nu diskutera de grundläggande kraven på beskattningen av kapitaltillgångar.

Utifrån målsättningen att stimulera enskilt ägande och åstadkomma ett spritt enskilt ägande bör en reformering av kapitalbeskattningen ges en sådan utformning att aktiesparande – upp till en viss nivå – stimuleras genom förmånliga skatteregler. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Beskattningen i en portföljmetod kan i princip konstrueras så att beskattning endera sker av det faktiska utfallet av en transaktion eller ej.

Nackdelen med kapitalbeskattning där det faktiska utfallet av en transaktion inte ligger till grund för beskattningen och där vinster och förluster inte behandlas symmetriskt, är bl. a. att skatt kan utgå vid förlustaffärer. Stora vinster kan, å andra sidan, helt undgå beskattning. Den sistnämnda beskattningen strider mot den grundläggande principen i vårt skattesystem att beskattning ska ske av vinster medan skatt ej ska utgå på förluster. Denna princip är en vital del av människornas förståelse och förtroende för vårt skattesystem.

Riksdagen bör därför som sin mening ge regeringen till känna att kapitalbeskattning vid avyttring av aktievinstbeskattade tillgångar enbart ska ske på realiserade vinster, varvid vinster och förluster behandlas symmetriskt.

Beskattning av aktiefonder och investmentbolag

Mot. 1988/89
N375

Aktiefonder är en attraktiv sparform för aktiesparare som vill sprida sitt risktagande. För att bl. a. stimulera enskilda människors sparande i aktiefonder är dessa, vid omplaceringar av sina innehav, befriade från skatt.

Den statliga ägarutredningen diskuterade i sitt betänkande, avgivet hösten 1988, för- och nackdelarna med att utvidga denna skattebefrielse till att även gälla s.k. investmentbolag.

Av utredningens undersökningar framgår att de marknadsnoterade investmentbolagen kontrolleras av ett fåtal ägarfamiljer/ägargrupperingar. I flera fall är investmentbolagen vitala delar i olika ägarfamiljers kontroll över delar av vårt näringsliv.

Företrädare för investmentbolagen har framhållit vikten av att företag kontrolleras av en "stark ägare". Genom att investmentbolagen i sin tur kontrolleras av ett fåtal ägare, innebär en utveckling där investmentbolagen i ökad utsträckning skulle bli "starka ägare" att ägar- och maktkoncentrationen skulle öka.

Genom ägarkoncentrationen i investmentbolagen kan dessas effektivitet i vissa avseenden ifrågasättas. Det är empiriskt belagt att koncentration av ägande och mycket täta band, mellan ägare-styrelse-vd, förorsakar problem t.ex. när företagets angelägenheter handhas på ett mindre effektivt sätt.

En förändring av beskattningen av investmentbolag i den riktning som diskuterats inom ägarutredningen skulle innebära en kraftig uppvärdering av de marknadsnoterade investmentbolagens aktier. Genom att dessa är koncentrerade till ett fåtal ägargrupperingar skulle en sådan åtgärd kraftigt öka dessas förmögenheter. Detta är ej önskvärt om man vill sprida ägandet och skapa en jämnare förmögenhetsfördelning.

Genom att likställa investmentbolagens beskattning med aktiefondernas, skulle den stimulans av aktieägande och ett spritt enskilt ägande som fonderna innebär, delvis gå förlorad.

Sammantaget strider därför den föreslagna skattelättnaden för investmentbolag mot målsättningen om ett spritt enskilt ägande. Skillnaden mellan beskattningen av aktiefonder och investmentbolag ter sig därför ändamålsenlig och bör bibehållas.

Allemansfonderna

Under det borgerliga regeringsinnehavet startades det s.k. skattefondsparandet. Syftet var att öka antalet aktieägare, sprida ägandet och därigenom bidra till näringslivets riskkapitalförsörjning.

Skattefondsparandet blev tidigt en succé. Denna sparform ersattes senare med det snarlika allemansfondsparandet.

Allemansfondsparandet bygger på sparande i en typ av aktiefonder. Varje år får den som deltar i allemanssparandet spara ett högsta belopp. Om sparandet avslutas och andelen i aktiefonden säljs är den enskilda aktiespararens vinst skattebefriad.

Allemansfondsparandet sker oftast via bank. De flesta allemansfonderna är därför knutna till bankerna.

Ursprungligen fick det i varje allemansfond finnas högst 75 000 delägare.

Genom proposition 1987/88:60 höjdes denna gräns till 100 000 personer.

Syftet med allemansfonderna är att uppmuntra enskilt aktieäggande. Möjligheterna för allemansfonderna att bidra till maktspredning motverkas f.n. av att vissa fonder har fått alltför många delägare. De enskilda andelsägarnas inflytande blir härigenom, enligt min mening, alltför begränsat. Det största antalet delägare i en fond bör därför halveras till 50 000 personer.

Härigenom får de enskilda delägarna ökade möjligheter att utöva inflytande på fondernas förvaltning. Det blir också fler personer som kommer att sitta i fondernas styrelser. Detta kommer att bidra till maktspredning och pluralism.

Genom att reducera antalet delägare i en allemansfond kommer antalet fonder också att öka. Detta ökar möjligheterna att skapa fonder med olika inriktning och profil.

För närvarande är många fonder, enligt min uppfattning, i alltför hög grad knutna till de stora bankerna. Risker finns härigenom bl.a. att fonderna utnyttjas för att stärka respektive banks "intressesfär" i stället för att prioritera en god avkastning på aktiespararnas insatta kapital. Denna fråga bör ges ökad uppmärksamhet.

I debatten har det under senare tid höjts röster för att avskaffa allemansfondsparandet. Detta vore enligt min uppfattning oklokt. Fonderna har visat sig vara ett effektivt sätt att öka antalet aktieägare och sprida ägandet.

Kriterier för rörelsedrivande i värdepapper

Den enskilda aktiespararen bör kunna välja mellan att äga aktier som fysisk eller juridisk person. Väljer hon att starta ett aktiebolag och äga aktierna inom ramen för detta kan detta bolag vara förvaltande – eller rörelsedrivande i värdepapper. Den enskilda aktiespararen bör själv få avgöra vilken inriktning och därmed skattestatus som bolaget bör ha.

I maj 1988 avkunnade kammarrätten sju domar där man bl.a. pekade på vilka kriterier som hittills har krävts för fåmansbolag att bli rörelsedrivande i värdepapper. Domarna har tolkats på så sätt att det för detta ska krävas ett 50-tal affärer och en omsättning på cirka 3 mkr.

Enligt min mening bör den enskilda aktiespararen själv få avgöra inriktningen på bolagets verksamhet. Rörelsekriterierna bör därför sättas lågt. Ett lämpligt kriterium är därför minst en affär och en omsättning på 10 000 kronor. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Utförsäljning av statligt ägda företag

Flera statliga företag har under de senaste åren helt eller delvis sålts ut på marknaden. Det senaste exemplet är Uddevalla Shipping (UV).

Aktierna i UV har sålts ut till fyra kategorier.

- + de börsnoterade transportföretagen Bilspedition och Nordström & Thulin,
- + institutionella placerare, t.ex. försäkringsbolagen Skandia, Trygg Hansa och Folksam,
- + två fondkommissionärers största kunder,
- + vissa högre befattningshavare hos vissa institutioner m.fl.

Introduktionskursen vid marknadsnotering av UV Shipping var, enligt den gängse uppfattningen på kapitalmarknaden, mycket förmånlig. De som fått tilldelning av aktier torde därför snabbt kunna se värdet på sina innehav öka kraftigt.

Enligt min uppfattning har allmänheten allvarligt missgynnats vid utförsäljning av statliga företag. Regeringen har gynnat de stora placerarna vid aktieteckningar. Detta har skett samtidigt som ägarutredningen pekat på nackdelarna av institutionalisering och koncentration av ägandet i de svenska börsföretagen.

Under 1989 ska flera statliga företag privatiseras. Det är viktigt att aktieteckningen i dessa sker på ett tillfredsställande sätt.

För att stimulera ett spritt enskilt ägande bör minst hälften av aktierna förbehållas allmänheten. Om emissionen blir övertecknad bör varje person erhålla högst en börspost. Tilldelning bör ske genom utlottning av opartisk myndighet. Någon särbehandling av vissa personer, som tidigare skett, bör ej ske.

De anställda inom det företag som marknadsnoteras bör på förmånliga villkor erbjudas att köpa högst 10 % av de aktier som ska marknadsnoteras. Möjligheten för övrigt statligt anställda att teckna aktier på sådant sätt som anges ovan bör övervägas i samband med utförsäljningen.

För att stimulera ett spritt ägande bör institutionella placerare betala ett 10 % högre pris än allmänheten.

Vinstandelssystem

Vinstandelssystem har visat sig vara en bra form för att sprida ägandet. Erfarenheterna från de företag som infört vinstandelssystem är generellt sett goda.

Vinstandelssystem bör därför införas inom statligt ägda företag samt inom affärsverken televerket, luftfartsverket och postverket.

Statligt anställdas företräde vid utförsäljning av statliga företag

I den allmänna debatten anförs ofta att statligt anställda på vissa områden missgynnas jämfört med personer anställda inom den privata sektorn. Ett exempel på detta, som ofta framhålls, är att de statligt anställda ej ges möjlighet att bli delägare i det företag man arbetar i.

En möjlighet i detta hänseende som bör provas vore enligt min uppfattning att ge statligt anställda företräde att teckna högst 10 % av aktierna vid utförsäljning av statliga företag.

Konvertibler

Riksdagen har vid ett par tillfällen behandlat frågan om utökad beskattning av s.k. konvertibler. Denna fråga övervägs f.n. dessutom i de sittande skatteutredningarna. Denna fråga bör behandlas samtidigt med övriga delar av kapitalbeskattningen. Någon skärpning av beskattningen av konvertibler bör därför ej ske.

Med stöd av ovanstående hemställs

[att riksdagen avslår proposition 1988/89:71,¹]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att stödja ett spritt ägande, genom att den framtida kapitalbeskattningen ges en sådan utformning att aktieinnehav upp till en viss nivå stimuleras genom förmånliga skatteregler,²]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att den framtida beskattningen ska utgå från faktiskt realiserade vinster och att vinster och förluster vid beskattning ska behandlas symmetriskt,²]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om beskattningen av investmentbolag,²]

[att riksdagen beslutar att det vid aktiesparande i fåmansbolag ska vara möjligt att vid beskattning vara rörelsedrivande i värdepapper, förutsatt att man under året vid minst en transaktion omsatt minst 10 000 kr.,²]

[att riksdagen hos regeringen begär förslag till lag om allemansfonderna i enlighet med vad som i motionen anförts,³]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att allemansfondsparandet bör bibehållas,³]

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att vid utförsäljning av statligt hel- eller delägda företag, bör de statligt anställda ges företräde att på förmånliga villkor köpa 10 % av aktierna,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vinstandelssystem,³]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skattereglerna för konvertibler,²]

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om principer för utförsäljning av statliga företag,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ingen särbehandling bör ske av vissa personer vid utförsäljning av statliga företag,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att de anställda, i företag som ska säljas ut, bör ha rätt att teckna aktier i enlighet med vad i motionen anförts,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om villkoren för institutionella placerares deltagande vid utförsäljning av statliga företag.

Stockholm den 25 januari 1989

Alf Wennerfors (m)

¹1988/89:Sk36

²1988/89:Sk468

³1988/89:Fi608

